

Τὰ Ψυχοσάββατα

Ποιὰ εἶναι, πότε καὶ γιατί τελοῦνται

Μέσα στήν ἰδιαίτερη μέριμνά της γιά τοὺς κεκοιμημένους, ἡ ἀγία Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας ἔχει καθορίσει ξεχωριστὴ ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος γι' αὐτούς. Κάθε Σάββατο δηλαδή.

Ὅπως ἡ Κυριακὴ εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἔτσι καὶ τὸ Σάββατο εἶναι ἡ ἡμέρα τῶν κεκοιμημένων, γιὰ νὰ τοὺς μνημονεύουμε καὶ νὰ ἔχουμε (ἐπι)κοινωνία μαζί τους. Σὲ κάθε προσευχὴ καὶ ἰδιαίτερα στὶς προσευχὲς τοῦ Σαββάτου ὁ πιστὸς μνημονεύει τοὺς οἰκείους, συγγενεῖς καὶ προσφιλεῖς, ἀλλὰ ζητᾷ καὶ τὶς προσευχὲς τῆς Ἐκκλησίας γι' αὐτούς.

Στὸ δίπτυχο (χαρτάκι), ποὺ φέρνουμε μαζί μὲ τὸ προσφορο γιά τὴ θεία Λειτουργία, ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν ζώντων καὶ τῶν κεκοιμημένων, τὰ ὁποῖα μνημονεύονται.

Σὲ ἐτήσια βάση ἡ Ἐκκλησία ἔχει καθορίσει δύο Σάββατα, τὰ ὁποῖα ἀφιερώνει στοὺς κεκοιμημένους της. Εἶναι τὰ Ψυχοσάββατα. Τὸ ἓνα πρὶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω καὶ τὸ ἄλλο πρὶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς.

Τὸ Ψυχοσάββατο πρὶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω ἔχει τὸ ἐξῆς νόημα: Ἡ ἐπομένη ἡμέρα εἶναι ἀφιερωμένη στὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου. Ἐκείνη τὴ φοβερὴ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ὅλοι θὰ σταθοῦμε μπροστὰ στὸ θρόνο τοῦ μεγάλου Κριτῆ. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ μὲ τὸ Μνημόσυνο τῶν κεκοιμημένων ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Κύριο νὰ γίνει ἴλεως καὶ νὰ δείξει τὴν συμπάθεια καὶ τὴν μακροθυμία του, ὄχι μόνο σὲ μᾶς ἀλλὰ καὶ στοὺς προαπελθόντας ἀδελφούς, καὶ ὅλους μαζί νὰ μᾶς κατατάξει στὴν Ἐπουράνια Βασιλεία Του.

Μὲ τὸ δεύτερο Ψυχοσάββατο διατρανώνεται ἡ πίστη μας γιά τὴν καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὴν ἴδρυση καὶ τὰ γενέθλια (ἐπὶ γῆς) γιορτάζουμε κατὰ τὴν Πεντηκοστή. Μέσα στὴ μία Ἐκκλησία περιλαμβάνεται ἡ στρατευομένη ἐδῶ στὴ γῆ καὶ ἡ θριαμβεύουσα στοὺς οὐρανοὺς.

Ὁ λόγος ποὺ τὰ καθιέρωσε ἡ Ἐκκλησία μας, παρ' ὅτι κάθε Σάββατο εἶναι ἀφιερωμένο στοὺς κεκοιμημένους, εἶναι ὁ ἐξῆς: Ἐπειδὴ πολλοὶ κατὰ καιροὺς ἀπέθαναν μικροὶ σὲ ἡλικία ἢ στὴν ξενιτιὰ ἢ στὴν θάλασσα ἢ στὰ ὄρη καὶ τοὺς κρημνοὺς ἢ καὶ μερικοί, λόγω πτωχείας, δὲν ἀξιώθηκαν τῶν διατεταγμένων μνημοσύνων, «οἱ θεῖοι Πατέρες φιλανθρώπως κινούμενοι ἐθέσπισαν τὸ μνημόσυνο αὐτὸ ὑπὲρ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐσεβῶς τελευτησάντων Χριστιανῶν». Συγχρόνως δέ, ἐνθυμούμενοι καὶ ἐμεῖς τὸν θάνατο, «διεγειρόμεθα πρὸς μετάνοιαν».

Γιὰ τὴν ἱστορία καὶ μόνο ἂς γνωρίζουμε ὅτι: «Ἡ καθιέρωσις τοῦ Σαββάτου πρὸ τῶν Ἀπόκρεω ὡς Ψυχοσαββάτου ἐγένετο μᾶλλον κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Σαββάτου πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς, ὡς μόνου προϋπάρχοντος».

Ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὰ μνημόσυνα

Σύμφωνα μὲ ὁμόφωνη ἀγιοπατερικὴ μαρτυρία τὴν ὁποία ἐπιβεβαιώνει ἡ ἀδιάκοπη ἐκκλησιαστικὴ παράδοση αἰώνων, οἱ εὐχὲς γιά τοὺς νεκροὺς θεσπίστηκαν ἀπὸ τοὺς ἀγίους Ἀποστόλους. Ἡ θέσπιση αὐτὴ ἔχει δύο βασικὰ θεμέλια: α) τὴν ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας ὡς κοινωνίας ἀγίων, ποὺ ἀποτελεῖται ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς ζωντανούς ἀλλὰ καὶ τοὺς «κεκοιμημένους» χριστιανοὺς καὶ β) τὴν πίστη στὴν μεταθανάτια ζωὴ, τὴν ἀνάστασι καὶ τὴν τελικὴ κρίσι.

Ἦδη στὶς Ἀποστολικὲς Διδαχὲς βρίσκεται ἡ διάκριση τῶν μνημοσύνων σὲ «τρίτα», «ἔνατα», «τεσσαρακοστὰ» καὶ ἐνιαύσια» (ἐτήσια), ἀνάλογα μὲ τὸ χρόνο τελέσεώς τους ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου.

Πολλοί συμβολισμοί τῶν ἐπιμέρους μνημοσύνων ἀναφέρονται ἀπὸ τοὺς πατέρες. Οἱ κυριότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: Τὰ «τρίημερα» συμβολίζουν τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν τριήμερη παραμονή Του στὸν τάφο καὶ τελοῦνται μὲ τὴν εὐχή ν' ἀναστηθεῖ καὶ ὁ νεκρὸς στὴν οὐράνια βασιλεία. Τὰ «ἐννιάμερα» τελοῦνται γιὰ τὰ ἐννέα τάγματα τῶν αὐλῶν ἀγγέλων, μὲ τὴν εὐχή νὰ βρεθεῖ κοντὰ τους ἡ αὐτὴ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ. Τὰ «τεσσαρακονθήμερα» τελοῦνται γιὰ τὴν Ἀναλήψη τοῦ Κυρίου, ποὺ ἔγινε σαράντα μέρες μετὰ τὴν Ἀνάστασή Του, μὲ τὴν εὐχή νὰ «ἀναληφθεῖ» καὶ ὁ νεκρὸς, νὰ συναντήσῃ τὸ Χριστὸ στοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ ζήσει γιὰ πάντα μαζί Του. Τὰ «ἐτήσια», τέλος, τελοῦνται τὴν ἐπέτειο ἡμέρα τοῦ θανάτου, σὲ ἀνάμνηση τῶν γενεθλίων τοῦ νεκροῦ, καθὼς, γιὰ τοὺς πιστοὺς χριστιανούς, ἡμέρα τῆς ἀληθινῆς γεννήσεως εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ σωματικοῦ θανάτου καὶ τῆς μεταστάσεως στὴν αἰώνια ζωὴ. Μνημόσυνα, ἀντίστοιχα μὲ τὰ παραπάνω, τελοῦνται τὸν τρίτο, ἕκτο καὶ ἑνατο μῆνα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου («τρίμηνα», «ἑξάμηνα», «ἐννεάμηνα»).

Τὴν μεγαλύτερη ὠφέλεια στοὺς νεκροὺς τὴν προξενεῖ ἡ τέλεση τῆς θείας εὐχαριστίας στὴ μνήμη τους, γιὰ τὸτε, μὲ τὶς μερίδες τους στὸ ἅγιο δισκάριο, «ἐνώνονται ἀόρατα μὲ τὸ Θεὸ καὶ ἐπικοινωνοῦν μαζί Του καὶ παρηγοροῦνται καὶ σώζονται καὶ εὐφραίνονται ἐν Χριστῷ» (ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ εἰδικὰ γιὰ κάθε νεκρὸ μνημόσυνα, ἡ Ἐκκλησία ἔχει στίς καθημερινὲς ἀκολουθίες της, γενικὲς δεήσεις γιὰ τοὺς κεκοιμημένους, ὅπως εἶναι λ.χ. τὸ νεκρώσιμο μέρος τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Μεσονυκτικοῦ καὶ οἱ σχετικὲς ἀναφορὲς στίς «ἐκτενεῖς δεήσεις» τοῦ Ἑσπερινοῦ, τοῦ Ὁρθρου καὶ τῆς θείας Λειτουργίας.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ, ἂν καὶ αὐτόνοητο, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τελεῖ μνημόσυνα μόνο γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς ποὺ κοιμήθηκαν μέσα στοὺς κόλπους της.

Ἐξηγήσεις παρερμηνειῶν

Θὰ πρέπει, τέλος, νὰ ἐξηγήσουμε ὅτι πολλὰ λάθη ἀπὸ τὴν ἄγνοια τοῦ παρελθόντος ἔχουν φτάσει ὡς τὶς μέρες μας, καὶ θὰ πρέπει ἄμεσα νὰ διορθωθοῦν.

α) Τὰ μνημόσυνα θὰ πρέπει νὰ γίνονται ἀκριβῶς τὴν ἡμέρα ποὺ πρέπει καὶ ὄχι νωρίτερα ἢ ἀργότερα.

β) Τὸ σπάσιμο γυάλινων ἀντικειμένων ἢ ἄλλων τοιοῦτων, εἶναι ἄκρως εἰδωλολατρικὴ συνήθεια καὶ ἁμαρτάνουν ὅσοι τὸ πράττουν.

γ) Στὰ μνημόσυνα παραθέτουμε καὶ εὐλογοῦνται μόνο καλῶς βρασμένα κόλλυβα (σιτάρι) ὡς ἐνδεικτικὰ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ὄχι ἄλλα ὑποκατάστατα (κουλουράκια-ψωμάκια-γλυκά κ.τ.λ.)

δ) Τὸ πρῶτο Σάββατο τῆς Τεσσαρακοστῆς δὲν εἶναι «Ψυχοσάββατο», ἀλλὰ ἐορτάζουμε τὸ «διὰ κολλύβων» θαῦμα τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος.

ε) Στὰ Ψυχοσάββατα μποροῦμε νὰ παραθέτουμε κόλλυβα εἴτε στὸν Ἑσπερινὸ τῆς Παρασκευῆς, εἴτε στὴν Θεία Λειτουργία τοῦ Σαββάτου, εἴτε καὶ στὰ δύο. Πρόκειται περὶ τῆς ἰδίας ἀξίας, ἀφοῦ ἡ ἴδια ἀκολουθία διαβάζεται.

στ) Τὰ εὐλογηθέντα κόλλυβα δὲν τὰ σκορπίζουμε στὸν τάφο, οὔτε τὰ ἀπορρίπτουμε στὰ σκουπίδια, πράξεις ἐκκλησιαστικὰ ἀπαράδεκτες.

Σὲ κάθε περίπτωση, ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν λύση τυχόν ἀποριῶν σας, εἶναι μόνον ὁ ἐφημέριος τοῦ Ναοῦ.

Προέλευσις κειμένου: <http://agstefanos.blogspot.com>